

Vooronderzoek verduurzaming kabels-en-leidingenbranche

Kaders voor een succesvolle
maatregelencatalogus

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Format	4
3	Kaders	5
3.1	Kader 1: Koppeling met Aanpak Duurzaam GWW	5
3.2	Kader 2: Zoekthema's catalogus	5
3.3	Kader 3: Eigenaarschap en actualisatie	6
4	Conclusie	7
BIJLAGE A	Nadere uitwerking format	8
	Colofon	10

1 Inleiding

Aanleiding

Nederland verduurzaamt en ook de kabels-en-leidingenbranche moet en wil hier een bijdrage aan leveren. Voor de grond, weg- en waterbouw (GWW), utiliteitsbouw en woningbouw zijn al sectorbrede doelstellingen en bijbehorende strategieën geformuleerd, maar voor de ondergrondse infra zijn de doelstellingen vooral op bedrijfsniveau opgesteld en zijn er gefragmenteerde samenwerkingsverbanden op assetgroep-niveau. Hoewel veel stakeholders binnen de kabels-en-leidingenbranche al een bijdrage leveren door de energietransitie te faciliteren, is er nog veel winst te behalen in emissiereductie, circulariteit, ruimtegebruik en biodiversiteit. De sector zoekt naar verduurzamende maatregelen, maar versnippering van de branche bemoeilijkt deze zoektocht. In dit vooronderzoek wordt gekeken of en hoe een catalogus met duurzaamheidsmaatregelen de branche gaat helpen. Juist het COB-netwerk neemt deze taak op zich, omdat hier de verschillende stakeholders bij elkaar komen en het COB geen commercieel belang heeft.

Doel

Het doel van het project is ervoor te zorgen dat de kabels-en-leidingenbranche geholpen wordt om een bepaalde achterstand op andere bouwsectoren in te lopen en aan de duurzaamheidsdoelstellingen vanuit het klimaatakkoord te voldoen. Hiertoe wordt een maatregelencatalogus opgesteld. Specifieke doelen van de maatregelencatalogus:

- Inspiratie en motivatie bieden.
- Gezamenlijk aan de slag met het benutten van kansen en het wegnemen van belemmeringen.
- Samenwerking faciliteren en prikkels bieden, bijvoorbeeld in de opdrachtgever/opdrachtnemer-verhouding.

Aanpak

Met opdrachtgevers, netbeheerders, advies- en ingenieursbureaus, leveranciers en aannemers hebben we twee sessies gehouden om samen te bepalen welke thema's er spelen en te onderzoeken of we die kunnen vertalen naar kaders voor de catalogus. Dit document bevat een inventarisatie van kaders voor een succesvolle catalogus.

Hoewel er tijdens dit vooronderzoek al meerdere maatregelen benoemd zijn, was dat niet het doel van deze eerste aanzet en zijn deze dan ook niet opgenomen in dit document.

De uitwerking van de catalogus komt het beste tot zijn recht in de vorm van een groeiboek, aangezien maatregelen en in het bijzonder innovatieve maatregelen onderhevig zijn aan veranderingen. Een groeiboek heeft een actualisatiecyclus, die bewaakt wordt door het COB. Hierdoor blijven maatregelen relevant en actueel, inclusief de bijbehorende belemmeringen en oplossingen. In het groeiboek kunnen bovendien praktijkvoorbeelden opgenomen worden, die (nog) meer inspireren dan losse maatregelen.

2 Format

Een maatregel kan geen impact hebben als deze door belemmeringen niet ingezet wordt; daarom zal de catalogus naast de verschillende duurzaamheidsthema's ook een (verplicht) onderdeel belemmeringen en mogelijke oplossingen om die belemmeringen weg te nemen, bevatten. Een duurzaamheidsmaatregel wordt alleen als kans opgenomen in de catalogus inclusief een (mogelijke) belemmering (risico) met bijbehorende beheersmaatregel.

Voorbeeld: materialen

Maatregel

Ontwikkeling van circulaire kabels en leidingen, bestaande uit secundaire grondstoffen die bij einde levensduur op grondstoffenniveau van elkaar te scheiden zijn.

Kans

Overheden hebben zich gecommitteerd aan klimaatdoelen om onder andere het gebruik van primaire grondstoffen te halveren. In 2050 mag enkel nog van secundaire grondstoffen gebruikgemaakt worden.

Belemmering

Zo lang in projecten van overheden en netbeheerders nog enkel om nieuwe (primaire) grondstoffen in kabels en leidingen wordt gevraagd, worden aannemers en leveranciers niet uitgedaagd om circulaire producten te ontwikkelen.

In de catalogus worden naast deze maatregel, kans en belemmering ook opgenomen:

- Hoe krijg je dit toch voor elkaar?
- Wie (overheid, netbeheerder, ingenieursbureau, leverancier, aannemer) is nodig om de belemmering weg te nemen of te voorkomen?
- Wat heb je daarvoor van de stakeholder(s) nodig?
- Welke vormen van samenwerking tussen stakeholders is daarvoor nodig?
- Praktijkvoorbeelden (indien beschikbaar)

Zie [BIJLAGE A](#) voor een uitwerking van het format met invulvelden voor de catalogus.

3 Kaders

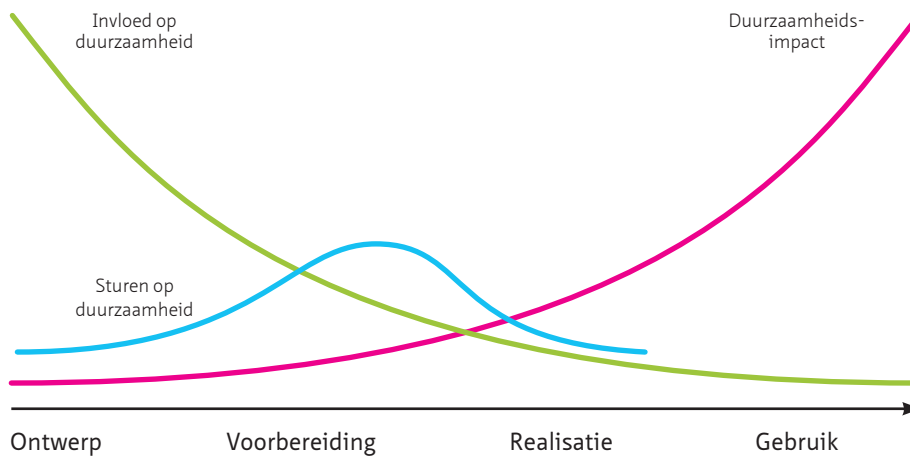
3.1 Kader 1: Koppeling met Aanpak Duurzaam GWW

We zijn uitgegaan van de duurzame thema's binnen het ambitieweb, een tool van de [Aanpak Duurzaam GWW](#). De focus ligt in eerste instantie op twee thema's, namelijk energie en materialen (circulariteit), omdat overheden (en daardoor ook veel stakeholders) zich geïnteresseerd hebben aan klimaatdoelen om in 2030 de CO₂-emissies met 55% te verminderen en het gebruik van primaire grondstoffen (die direct in de natuur voorkomen) te halveren. In 2050 moeten de CO₂-emissies zelfs met 95% afgenomen zijn en mag enkel nog van secundaire grondstoffen gebruikgemaakt worden (oftewel geen primaire grondstoffen).

Opgemerkt wordt dat ook bodem, ecologie (biodiversiteit) en ruimtegebruik belangrijke onderwerpen zijn die spelen bij de verschillende stakeholders. Aangezien ondergronds ruimtegebruik op dit moment behoorlijke uitdagingen oplevert voor de sector, krijgt dit thema ook via andere onderzoeken binnen de Kennisarena aandacht en kunnen de aanbevelingen worden gekoppeld aan de maatregelencoatalogus.

3.2 Kader 2: Zoekthema's catalogus

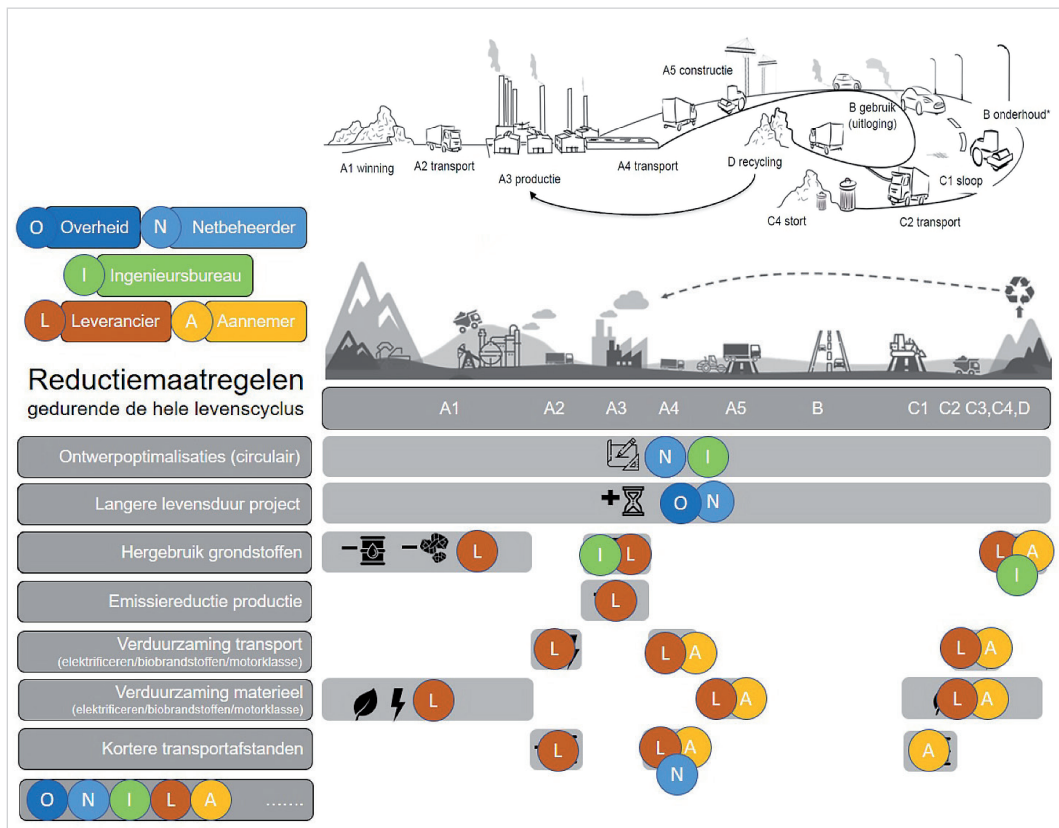
Tijdens de levenscyclus van een project is de milieu-impact per stakeholder verschillend en dat geldt ook voor de invloed en belangen die de verschillende stakeholders hebben om impact te kunnen en willen maken (zie [FIGUUR 3.1](#) en [FIGUUR 3.2](#)). Opdrachtgevers, zoals overheden en netbeheerders, hebben vooral veel invloed, en opdrachtnemer, zoals leveranciers en aannemers, hebben veel impact.

Figuur 3.1 / De invloed op en impact van duurzaamheid verschilt per projectfase.

De verschillende invalshoeken zorgen ervoor dat niet elke maatregel door elke stakeholder op elk moment even effectief ingebracht kan worden. Om op de juiste manier te inspireren en de meeste impact te creëren, is het belangrijk om te kunnen zoeken op de verschillende thema's, projectfasen en stakeholders.

De levenscyclus bevat ook fasen die niet direct in het project te zien zijn, zoals de winning van grondstoffen, transport en productie van materialen op een andere locatie dan het project (zie fasen A1 t/m A3 in de afbeelding), de beheer- en onderhoudsperiode na het afronden van het project (fasen B) en de sloop, stort of recycling aan het einde van de levensduur (fasen C en D). Met de milieukostenindicator (MKI) is de milieu-impact te bepalen gedurende alle fasen. Maatregelen waarmee (een deel van) de levenscyclus verduurzaamd kan worden, zijn dankzij de MKI meetbaar te maken, waardoor inzichtelijk wordt hoeveel een maatregel bijdraagt aan de verduurzaming van een project. Deze methode wordt al [breed in de GWW toegepast](#).

Figuur 3.2 / Overzicht van verschillende reductiemaatregelen met daarbij de invloed en/of impact van verschillende stakeholders gedurende de gehele levenscyclus van een project. (Bron: sessie tijdens vooronderzoek)

3.3 Kader 3: Eigenaarschap en actualisatie

Een maatregel wordt altijd gekoppeld aan degene die de maatregel aandraagt. Dit hoeft niet de eigenaar van de maatregel te zijn (bijvoorbeeld een leverancier of producent), maar mag ook een andere stakeholder zijn die ervaring heeft met het wel of juist niet toepassen van de maatregel. Degene die een maatregel inbrengt, wordt tijdens een actualisatiecyclus gevraagd de maatregel actueel te houden: aanvullen, wijzigen of verwijderen indien niet meer relevant.

Anders dan de naam 'catalogus' doet vermoeden, is een groeiboek geen menukaart of bestellijst waarbij je enkel hoeft te selecteren welke duurzame maatregel je in een project wilt toepassen (zowel in uitvraag als aanbidding). De catalogus is een groeiboek om actuele voorbeelden van mogelijkheden met de branche te delen met als doel alle stakeholders te inspireren en gezamenlijk de belemmeringen weg te nemen.

Dit is te borgen door de volgende informatie op te nemen als vereiste input bij het invoeren van een maatregel:

- Verantwoordelijke (inbrenger)
- Organisatie inbrenger
- Contactgegevens
- Datum aangemaakt
- Datum gewijzigd
- Status (actief of inactief)

Noot: Tijdens dit onderzoek is al een eerste contact gelegd met het CROW om aan te (blijven) sluiten op de laatste ontwikkelingen binnen Aanpak Duurzaam GWW en kruisbestuivingen te stimuleren. Bij het vullen en actualiseren van de catalogus is het belangrijk om dit te blijven doen en te bewaken dat informatie uit de catalogus vrij beschikbaar blijft en niet achter een afgeschermd website verdwijnt.

4 Conclusie

Er is grote belangstelling in de kabels-en-leidingenbranche voor duurzame maatregelen en men beseft dat enkel het formuleren van maatregelen onvoldoende impact heeft. De randvoorwaarden van een succesvolle catalogus zijn geformuleerd en afgestemd met verschillende stakeholders. Het vullen van de catalogus (groeiboek) is slechts een deel van het vervolg; de catalogus zal ook de functie van een platform krijgen door de verbinding van kansen aan oplossingsrichtingen om belemmeringen te minimaliseren of zelfs te elimineren.

Een maatregel zal behandeld worden als een risicodossier. Dat klinkt wellicht niet zo positief, maar de realiteit laat zien dat veel maatregelen op de plank blijven liggen door belemmeringen die niet altijd terecht zijn of prima weg te nemen zijn, en daarom is het juist zo belangrijk dat ze gekoppeld worden. Daarnaast hoort bij een maatregel ook een eigenaar die zich verantwoordelijk voelt de kans te verzilveren, als ambassadeur de (kennis over de) maatregel te verspreiden binnen zijn of haar netwerk, en in geval van nieuwe inzichten bereid is afscheid te nemen van de maatregel.

Vervolg

Tijdens een eventueel vervolg zal de catalogus volgens de in dit vooronderzoek gestelde kaders opgebouwd gaan worden en verder ingevuld. In maart/april 2023 wordt hiervoor gedeeltelijk subsidie aangevraagd bij het [Fonds Fysieke Leefomgeving](#).

Bijlage A Nadere uitwerking format

Het format voor het aanleveren van maatregelen zou er als volgt uit kunnen zien:

Veld	Toelichting voor invoer
Naam inbrenger	Geef naam
Organisatie inbrenger	Geef organisatie (zo specifiek mogelijk)
Contactgegevens	Geef e-mailadres en evt. telefoonnummer
Aanmaakdatum	Voer datum in
Laatste wijziging	Voer datum in
Status	Kies uit: <ul style="list-style-type: none"> • Actief • Inactief
Ambitiweb-thema	Kies uit: <ul style="list-style-type: none"> • Energie • Materialen • Overig
Maatregel	Geef omschrijving
Type maatregel	Kies uit: <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerptimalisatie • Langere levensduur project • Hergebruik grondstoffen • Emissiereductie productie • Verduurzaming transport • Verduurzaming materieel • Kortere transport afstanden
Kans	Geef omschrijving
Belemmering	Geef omschrijving
Hoe krijg je het toch voor elkaar?	Geef omschrijving
Wie is nodig om de belemmering weg te nemen?	Kies uit: <ul style="list-style-type: none"> • Overheid • Netbeheerder • Ingenieursbureau • Leverancier • Aannemer
Wat heb je daarvoor van de stakeholder(s) nodig?	Geef omschrijving
Welke samenwerkingsvormen tussen stakeholders heb je hiervoor nodig?	Geef omschrijving
Praktijkvoorbeelden (indien beschikbaar)	Geef omschrijving(en)

Colofon

Uitgever

Het Nederlands kenniscentrum voor ondergronds bouwen en ondergronds ruimtegebruik (COB).

Van der Burghweg 2, 2628 CS Delft • gebouw De Bouwcampus
Postbus 582, 2600 AN Delft
085 4862 410 • info@cob.nl • www.cob.nl

Projectleiding

- Nicole Poort, Royal HaskoningDHV

Expertteam

- Rik Brookman, VodafoneZiggo
- Berend Doedens, Heijmans

Deelnemers sessies en review

- Herbert Aalbers, VolkerWessels Telecom
- Wim Boone, DNV GL
- René Frinks, Heijmans
- Jorg Hogerheijde, DON bureau
- Rolf Jonker, gemeente Rotterdam
- Len Meuwissen, Euroradar
- Anna Muilwijk, Visser & Smit Hanab
- Onno Oosterhof, gemeente Haarlem
- Marjolein van der Ploeg, gemeente Haarlem
- Eugene Raaijmakers, Powercast
- Jacco Smit, TenneT

Coördinatie

- Edith Boonsma (COB)

Eindredactie en opmaak

Marije Nieuwenhuizen, COB/Gryffin

Publicatiedatum

26 januari 2023

Coverbeeld

Flickr/Erich Ferdinand (*creative commons*).

Downloaden

Deze publicatie is gratis te downloaden via www.cob.nl/kennisbank.

Hergebruik

Teksten uit deze publicatie mogen vrij worden overgenomen, mits voorzien van een duidelijke bronvermelding. Voor hergebruik van figuren en foto's dient u vooraf toestemming te vragen van de aangegeven bronhouder. Als er geen bron is vermeld, dan geldt deze publicatie als bron.

Het COB en degenen die aan deze publicatie hebben meegewerkt, hebben een zo groot mogelijke zorgvuldigheid betracht bij het samenstellen van de uitgave. Toch moet niet worden uitgesloten dat er fouten of onvolledigheden in voorkomen. Ieder gebruik van deze uitgave en gegevens daaruit is geheel voor eigen risico van de gebruiker. Het COB sluit, mede ten behoeve van degenen die aan deze uitgave hebben meegewerkt, iedere aansprakelijkheid uit voor schade die mocht voortvloeien uit het gebruik van deze uitgave en de daarin opgenomen gegevens, tenzij de schade mocht voortvloeien uit opzet of grove schuld zijdens het COB en/of degenen die aan deze uitgave hebben meegewerkt.

Vooronderzoek verduurzaming kabels-en- leidingenbranche

Kaders voor een succesvolle
maatregelencatalogus

Nederland verduurzaamt en ook de kabels-en-leidingenbranche wil en kan hieraan een bijdrage leveren. De sector zoekt naarstig naar verduurzamende maatregelen, maar versnippering van de branche bemoeilijkt deze zoektocht. In dit COB-vooronderzoek is gekeken of en hoe een catalogus met duurzaamheidsmaatregelen de branche kan helpen.

Hoewel veel stakeholders binnen de kabels-en-leidingenbranche al een bijdrage leveren door de energietransitie te faciliteren, is er nog veel winst te behalen in emissiereductie, circulariteit, ruimtegebruik en biodiversiteit. Dit kan gefaciliteerd worden met een maatregelencatalogus. In het vooronderzoek is vastgesteld dat het daarbij van belang is om niet enkel een maatregel te omschrijven: om toepassing in de praktijk te stimuleren, wordt een duurzaamheidsmaatregel alleen als kans opgenomen in de catalogus inclusief een (mogelijke) belemmering (risico) met bijbehorende beheersmaatregel.

Met overheden, netbeheerders, advies- en ingenieursbureaus, leveranciers en aannemers zijn meer kaders bepaald. Zo wordt de catalogus gekoppeld aan de Aanpak Duurzaam GWW en is het belangrijk om te kunnen zoeken op de verschillende thema's, projectfasen en stakeholders. Om de catalogus actueel te kunnen houden, wordt deze altijd gekoppeld aan degene die de maatregel aandraagt.

